

Socjalizacja szczeniąt

i skutki zaniedbań socjalizacyjnych

lek. wet. Jolanta Łapińska
zoopsycholog, behawiorysta

Jedną z dosyć częstych przyczyn zaburzeń zachowania psów są braki socjalizacyjne u szczeniąt. Socjalizacja (łac. *socialis* = społeczny) szczeniąt to proces nabywania przez nie wzorów zachowań charakterystycznych dla swojego gatunku. Na drodze socjalizacji szczenięta uczą się interakcji społecznych zarówno wewnątrzgatunkowych, jak i między-gatunkowych, poznają zasady postępowania, nabywają umiejętność komunikacji, a wszystkie te czynniki wpływają na ich osobowość.

Proces socjalizacji w największym nasileniu występuje w okresie od 3. do 12. tygodnia życia. W tym okresie lawinowo rozwijają się połączenia nerwowe w mózgu. Tworzą się one pod wpływem bodźców z otoczenia. Jeżeli w wieku 3-12 tygodni szczenięta żyją w odosobnieniu, np. w kojcu, do którego zagląda jedna osoba, pozbawione wpływu różnych innych czynników środowiskowych, to tworzenie się połączeń nerwowych w ich mózgu przybiega w bardzo ograniczonym zakresie. Tego procesu nie da się nadrobić, a poniesione przez szczenięta straty socjalizacyjne odbijają piętno na całym ich życiu.

Socjalizacja wewnątrzgatunkowa polega na budowaniu świadomości przynależności do gatunku psa oraz nauki charakterystycznych zachowań i sposobu komunikacji. Izolacja szczeniąt od innych psów w tym okresie może doprowadzić do częściowego lub całkowitego upośledzenia jego późniejszych relacji z psami, a w konsekwencji do występowania zachowań agresywnych czy lękowych.

Izolacja szczeniąt w okresie socjalizacji lub zbyt wczesne odłączenie od matki i rodzeństwa powoduje niejednokrotnie także różne zaburzenia zachowań. Jednym z takich zaburzeń jest brak umiejętności kontroli siły gryzienia, w wyniku czego ugryzienia takich psów mogą być bardzo mocne i nieadekwatne do sytuacji. Psy mogą mieć również problemy w kontaktach z innymi psami.

Socjalizacja międzygatunkowa, m.in. z ludźmi, opiera się na szczeni-

cej ciekawości świata, której nasilenie występuje między 3. a 6. tygodniem życia. Polega ona na uczeniu się prawidłowych interakcji z innymi gatunkami. W tym okresie życia szczenięta powinny mieć kontakt z różnymi typami ludzi: mężczyznami, kobietami, dziećmi, osobami w okularach, z brodą, dziwnie się poruszającymi. Socjalizacji nie można ograniczać do jednorazowej prezentacji. Wskazanych jest kilka, kilkanaście spotkań, które powinny być zorganizowane w taki sposób, aby szczenięta wnosiły z nich pozytywne skojarzenia. Dobrym sposobem budowania pozytywnej atmosfery jest stosowanie smakołyków i wspólna zabawa. Nie wolno szczeniąt do niczego zmuszać, trzeba natomiast pozwolić im na inicjatywę i dać im tyle czasu i przestrzeni, ile potrzebują.

Izolacja szczeniąt w okresie socjalizacji międzygatunkowej sprawia, że pies w późniejszym życiu może bać się ludzi, innych zwierząt i unikać kontaktu z nimi, a także może zachowywać się agresywnie w stosunku do obcych.

Po okresie socjalizacji zamyka się tzw. okno rozwojowe, co powoduje niemożność nadrobienia tej straty. Szczenięta, które nie nawiązały kontaktu z ludźmi w wieku do 14. tygodnia życia, prawdopodobnie nie będą w stanie nawiązać go w stopniu zadowalającym w wieku późniejszym.

Bardzo ważne jest także, aby zapoznać szczenięta z różnorodnymi bodźcami środowiskowymi, odgłosami, zapachami, różnymi rodza-

jami podłóży, po których chodzą, oraz nowymi sytuacjami. To sprawi, że w późniejszym życiu pies będzie zachowywał się pewnie nawet w nowych i trudnych dla niego warunkach.

„Złota dwunastka”

Przykładem programu socjalizacyjnego może być tzw. „Złota dwunastka”, która obejmuje zapoznanie szczeniąt z 12 różnymi rodzajami bodźców:

1. zapoznanie z różnymi rodzajami powierzchni,
2. zabawa różnymi przedmiotami,
3. poznanie różnych miejsc,
4. poznanie i zabawa z różnymi osobami,
5. poznanie różnych odgłosów,
6. poznanie szybko poruszających się przedmiotów,
7. różne inne wyzwania,
8. trzymanie przez opiekuna i rodzinę, delikatne ograniczanie ruchów,
9. jedzenie z różnych pojemników,
10. jedzenie w różnych miejscach,
11. zabawy z różnymi szczeniakami i bezpiecznymi, zrównoważonymi dorosłymi psami,
12. pozostawanie samemu, z dala od domowników i innych zwierząt (5-45 minut), kilka razy w tygodniu.

Zapoznavanie psów z nowymi bodźcami powinno odbywać się w przyjaznej, bezpiecznej atmosferze, aby budować u szczeniąt pozytywne skojarzenia z nowymi sytuacjami. Nie należy także przesadzać z intensywnością socjalizacji, bo nadmiar bodźców może spowodować odmienny skutek, czyli stres u szczeniąt.

W wieku około 3-4 miesięcy wskazane jest także rozpoczęcie stopniowego przyzwyczajania psa do samotnego zostawiania w mieszkaniu. Jest to naturalny proces odłączenia, przez który powinno przejść każde szczenię. Jeżeli zwierzę nie przejdzie procesu odłączenia, mogą u niego zaistnieć tendencje do wystąpienia lęku przed samotnością, który objawia się np. demolowaniem mieszkania lub wyciem w czasie, gdy pies zostaje sam w mieszkaniu.

Zaniedbania i braki socjalizacyjne w interakcjach szczeniąt z innymi psami oraz ludźmi, a także izolacja od różnych bodźców i sytuacji skutkują również trudnościami w ich przystosowaniu się do obcego otoczenia i ograniczonymi możliwościami uczenia się różnych umiejętności oraz trudnościami w adaptacji do nowych sytuacji.

Najczęstsze skutki zaniedbań socjalizacyjnych:

- stany lękowe określane jako syndrom deprywacji sensorycznej spowodowane brakiem stymulacji w okresie szczenięcym, czyli rozwojem w monotonnym, pozbawionym zróżnicowanych bodźców środowisku,
- brak umiejętności adaptacji i lęk przed nowymi sytuacjami – neofobia, która może prowadzić do stanów lękowych i depresyjnych,
- brak umiejętności samotnego zostawania w domu, co prowadzi do powstania nadprzywiązania i tzw. lęku separacyjnego,
- problemy w komunikacji z innymi psami, brak umiejętności hamowania gryzienia objawiający się mocnym, niekontrolowanym gryzieniem, brak reakcji na sygnał zatrzymania, obniżenie kompetencji społecznych z powodu izolacji społecznej od psów,
- syndrom nadaktywności i nadpobudliwości objawiający się nadmierną ruchliwością i pobudliwością psa, pogonią za rowerzystami, samochodami spowodowane zbyt wczesnym oddzieleniem szczenięcia od suki i izolacja od innym psów.

W wieku od 7. do 12. tygodnia u szczeniąt zaczyna narastać lęk przed nieznanym, co powoduje większą rezerwę do przedstawicieli innych gatunków. Nieprzyjemne przeżycia w tym wieku mogą pozostawić trwałe ślady w psychice psa. Dlatego bardzo istotne jest, aby nie narażać szczeniąt w tym okresie na kontakt z niezrównoważonymi ludźmi czy psami lub nie wprowadzać ich do środowiska, nad którym nie ma kontroli.

Drugim bardzo ważnym procesem w rozwoju szczeniąt, poza socjali-

zacją, jest wzbogacanie doświadczeń i przyzwyczajanie (habitucja) do różnorodnych bodźców zewnętrznych. W tym procesie psy powinny doświadczyć i nauczyć się możliwie wielu nowych sytuacji, takich jak, np. jazda samochodem, autobusem, pociągiem, wizyty w różnych miejscach, chodzenie po schodach, jazda windą, spacer w mieście i poza miastem, wizyta w lecznicy weterynaryjnej, czy u psiego fryzjera.

Akceptowanie dotyku różnych części ciała czy zabiegów pielęgnacyjnych nie jest umiejętnością wrodzoną psów, dlatego powinno się je nauczyć spokojnego zachowania przy obcinaniu pazurów, czyszczeniu łap i uszu. Nigdy nie należy używać przy tym siły, bo to zawsze powoduje reakcję obronną i niechęć zwierzęcia do danej czynności. Powinno się stosować metodę małych kroków, zawsze nagradzać pożądane zachowania, a także zwracać uwagę na samopoczucie psa i respektować jego indywidualną wrażliwość.

Bardzo istotną kwestią jest umożliwienie szczeniętom ciągłej socjalizacji z własnym gatunkiem poprzez częste kontakty z innymi psami. Zabawy i walki zabawowe z rówieśnikami i zrównoważonymi psami dorosłymi są bardzo istotne w procesie nauki kompetencji społecznych i kontroli własnych zachowań. Są absolutnie niezbędne do wytworzenia świadomości gatunkowej i prawidłowego rozwoju psychicznego. Bardzo dobrym sposobem realizacji takich kontaktów jest udział w psim przedszkolu. Prawidłowo prowadzone zajęcia w psim przedszkolu powinny koncentrować się właśnie na socjalizacji szczeniąt, a nie na nauce komend.

Wzbogacanie doświadczeń wraz z prawidłowo przeprowadzoną socjalizacją dają skumulowany efekt w postaci dużych kompetencji społecznych psa i umiejętności prawidłowych interakcji z innymi psami oraz ludźmi, a także zdolności przystosowania się do nowych zdarzeń i sytuacji. W rezultacie taki pies jest pewny siebie, zrównoważony i spokojny, ale także łatwiej się uczy i chętniej podejmuje nowe wyzwania. □